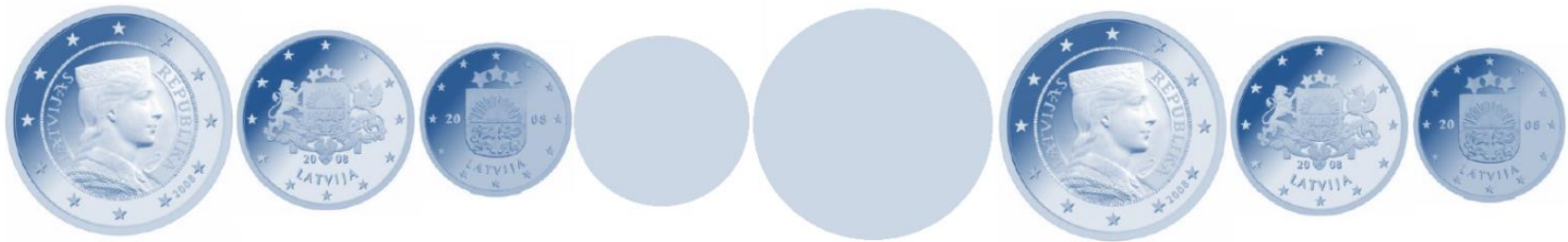

Valsts ieņēmumu
dienests

**Nedeklarētā darba samaksa
("aplokšņu alga")
vispārējā nodokļu režīmā strādājošiem un
tās radītā nodokļu plaisa 2020.gadā**

2021.gada augustā

1.sadaļa. Pētījuma būtība

Valsts ieņēmumu
dienests

Kas ir nodokļu plaisa

Nodokļu plaisa (angl. *tax gap*) ir nedeklarētās un deklarētās, bet nesamaksātās nodokļu summas attiecība pret potenciālo nodokļu masu, kas tiktu aprēķināta un iekasēta ar nosacījumu, ka visi nodokļu maksātāji pilnā apmērā izpilda savas nodokļu saistības.

Valsts ieņēmumu
dienests

Kāpēc tiek novērtēta nodokļu plaisa

Nodokļu plaisas apmērs un tās samazinājums ir viens no VID stratēģijas rezultatīvajiem rādītājiem.

Nodokļu plaisas lieluma analīze tiek izmantota, lai:

- novērtētu kopējās tendences nodokļu maksātāju brīvprātīgas pakļaušanās līmeņa attīstībā;
- novērtētu izvairīšanās no nodokļu maksāšanas apjomu;
- efektīvi pārvaldītu ar nodokļu pakļaušanos saistītus riskus.

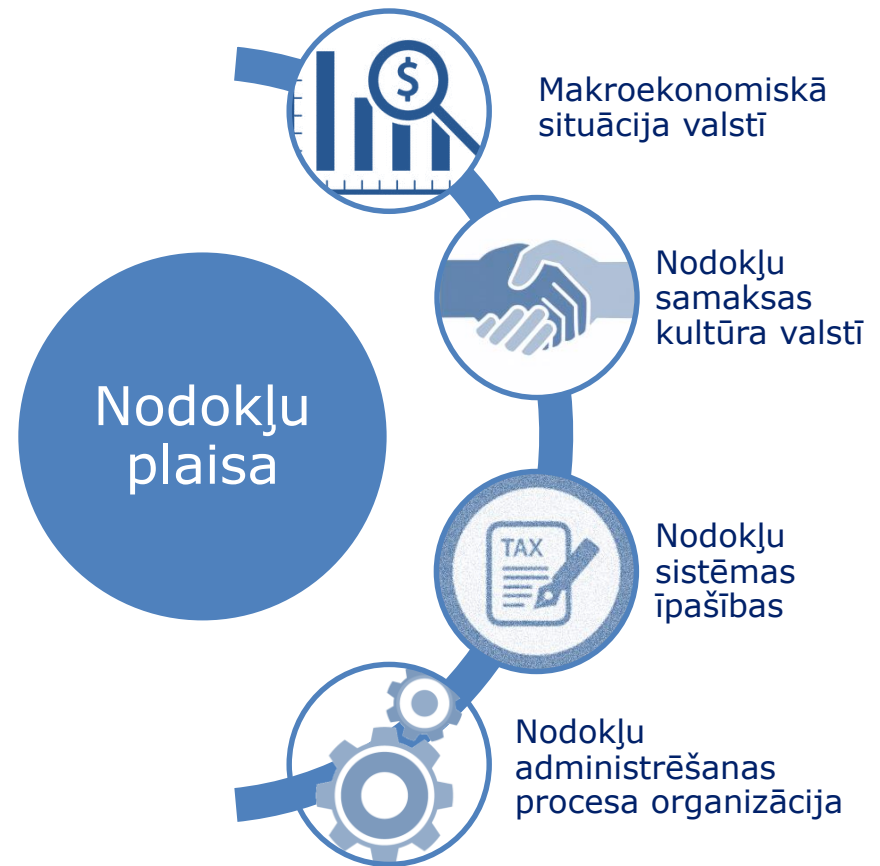

Valsts ieņēmumu
dienests

Faktori, kas ietekmē nodokļu plaisu

Ārvalstu nodokļu administrāciju nodokļu plaisu dinamikas novērojumi liecina, ka nodokļu plaisas apmērs lielā mērā ir atkarīgs no nodokļu likmju un citu nodokļu sistēmas elementu izmaiņām, kā arī makroekonomiskās situācijas valstī.

Tādējādi secināms, ka nodokļu plaisas apmērs raksturo ne tikai nodokļu administrācijas spēju samazināt nodokļu nemaksāšanas līmeni valstī, bet zināmā mērā raksturo arī vidi, kurā darbojas nodokļu administrācija.

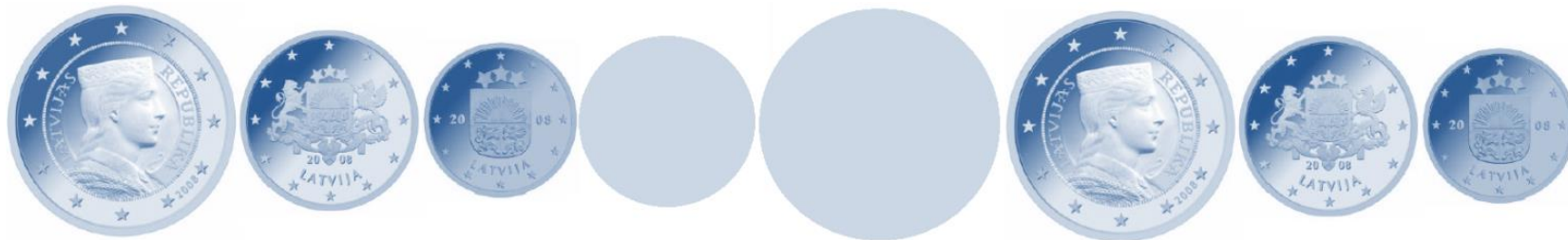

Valsts ieņēmumu
dienests

Konkrētā pētījuma ierobežojumi

- Pētījums veikts, lai aprēķinātu valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu (VSAOI) un iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) plaisu.
- Pētījums veikts, pamatojoties uz nodokļu pārskatu datu analīzi, tādējādi tajā nav iekļauti nodokļu zaudējumi no nelegālās nodarbinātības.
- Pētījums neatspoguļo nedeklarētās samaksas parādību mikrouzņēmumu nodokļa (MUN) maksātāju vidū.
- Pētījuma ietvaros nav pārbaudīta darba samaksas ticamība sabiedriskā labuma organizāciju sektorā.
- Pētījumā uzmanība veltīta darba samaksas deklarēšanas pilnīgumam, neanalizējot iemaksai aprēķināto nodokļu samaksas aspektu.

2.sadaļa.

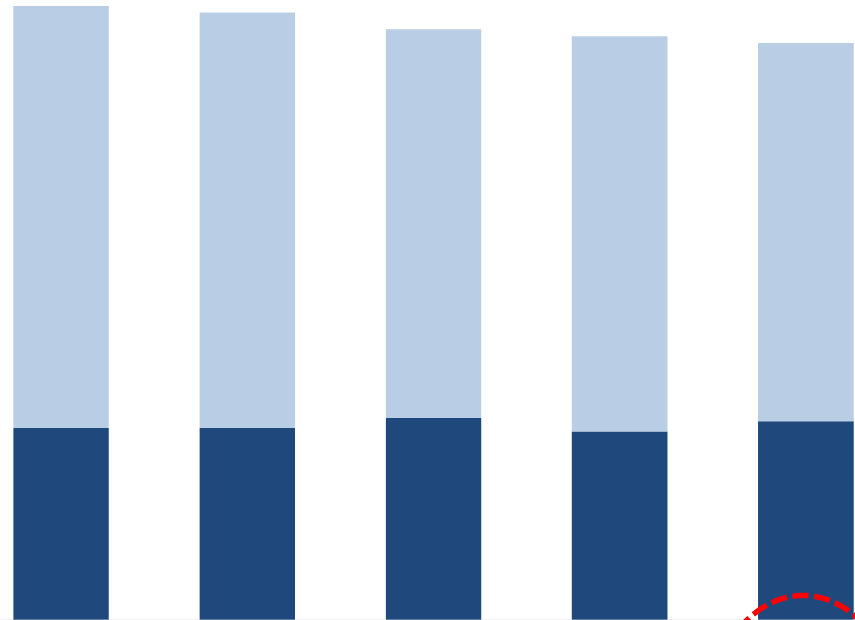
Nedeklarētā darba samaksa, VSAOI un IIN plaisa

Valsts ieņēmumu
dienests

Nedeklarētās darba samaksas īpatsvars, %

2020.gadā nedeklarētās darba samaksas īpatsvars veidoja 17,1%. Salīdzinot ar 2019.gadu, tas ir samazinājies par 0,2 procentpunktiem.

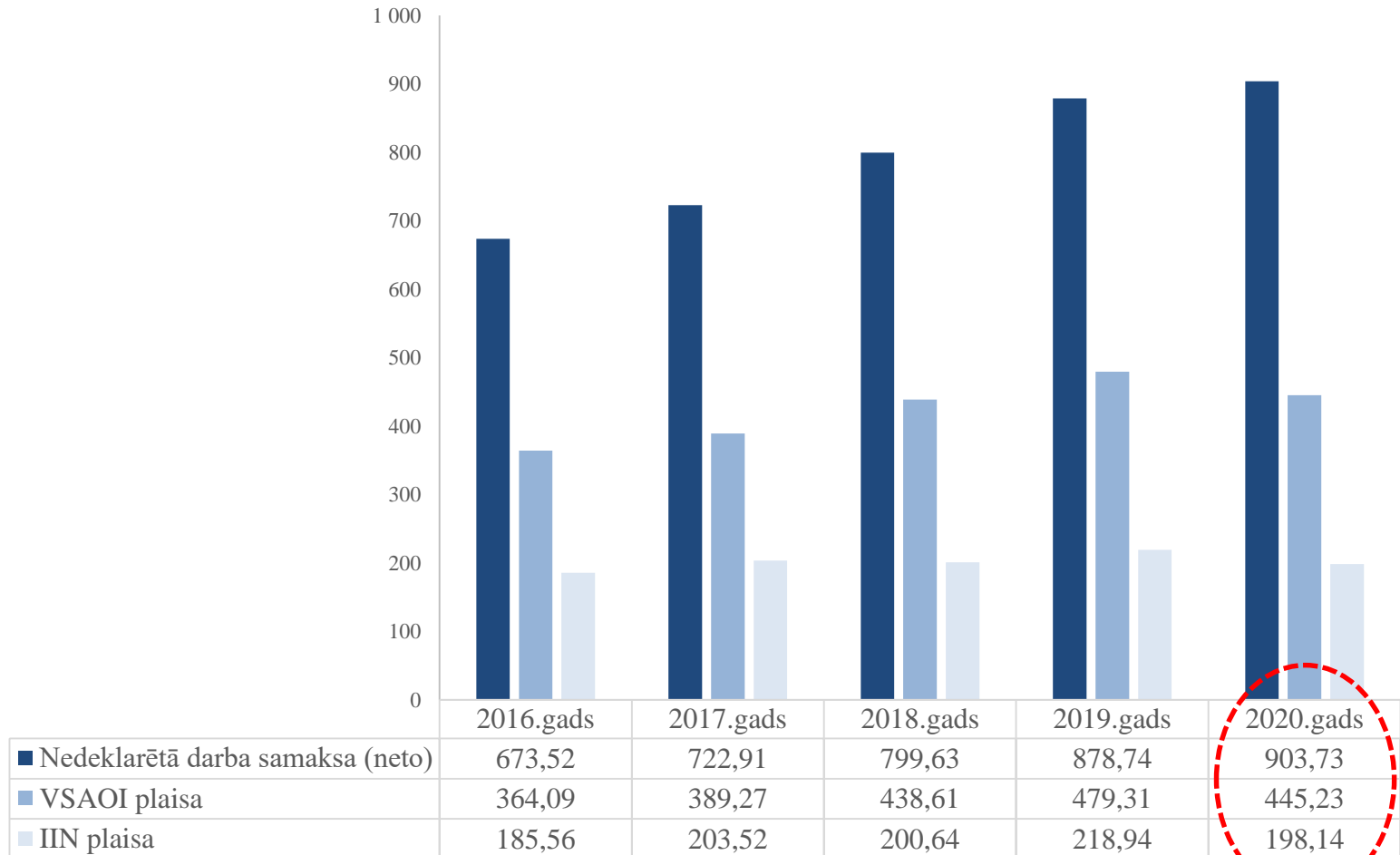

	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads	2020.gads
■ Nedeklarētā darba samaksa dēļ stundu tarifa likmes neatbilstības	12,5%	12,3%	11,5%	11,7%	11,2%
■ Nedeklarētā darba samaksa dēļ nostrādāto darba stundu neatbilstība	5,7%	5,7%	6,0%	5,6%	5,9%
Nedeklarētā darba samaksa kopā	18,2%	18,0%	17,5%	17,3%	17,1%

Valsts ieņēmumu
dienests

Nedeklarētā darba samaksa, VSAOI un IIN plaisa, milj. EUR

Valsts ieņēmumu
dienests

VSAOI plaisa salīdzinājumā ar sociālā budžeta izdevumiem

2020.gadā VSAOI plaisas apmērs (445,23 milj. EUR) ir pietiekams, lai:

palielinātu valsts pensiju budžetu par gandrīz 1/5 jeb 20%.

Valsts vecuma pensiju speciālā budžeta izdevumi 2020.gadā veidoja 2131 milj. EUR.

VAI

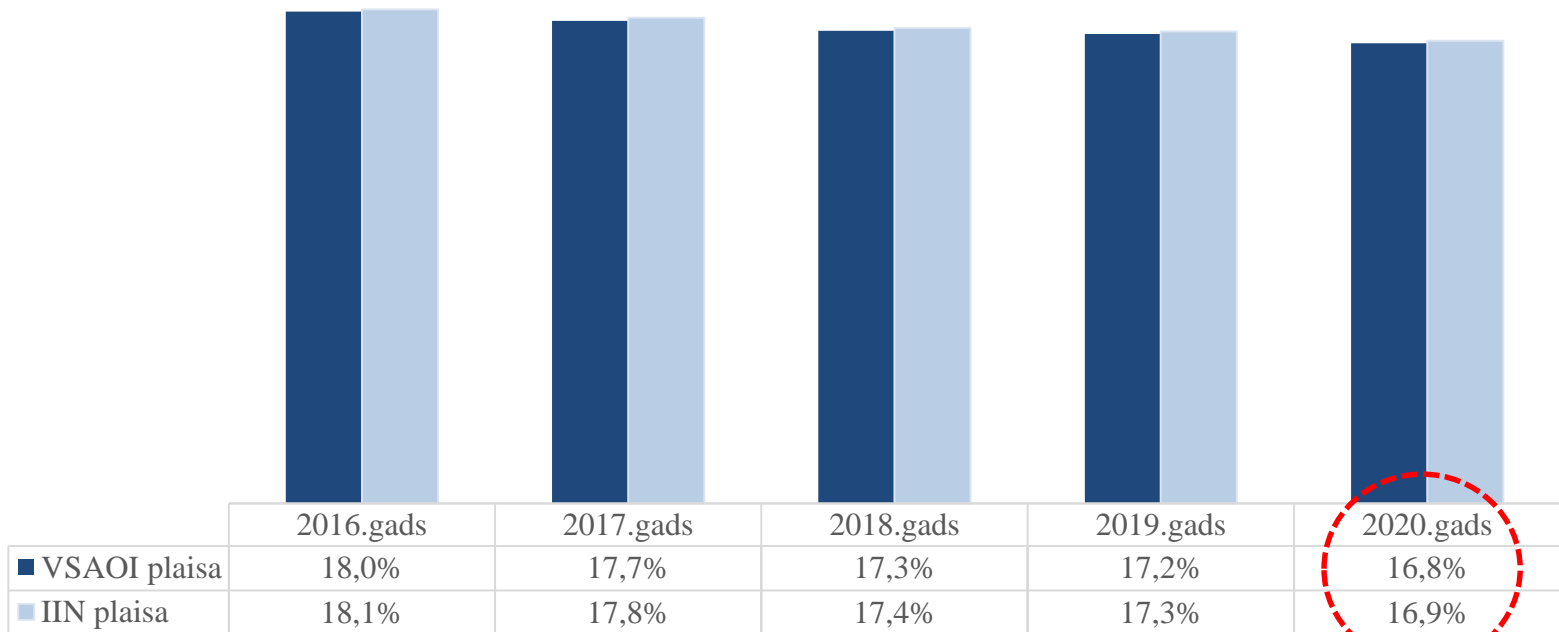
palielinātu maternitātes, paternitātes un vecāku pabalstu 2,6 reizes.

Šī budžeta izdevumi 2020.gadā bija 171 milj. EUR.

Valsts ieņēmumu
dienests

VSAOI un IIN plaisa, %

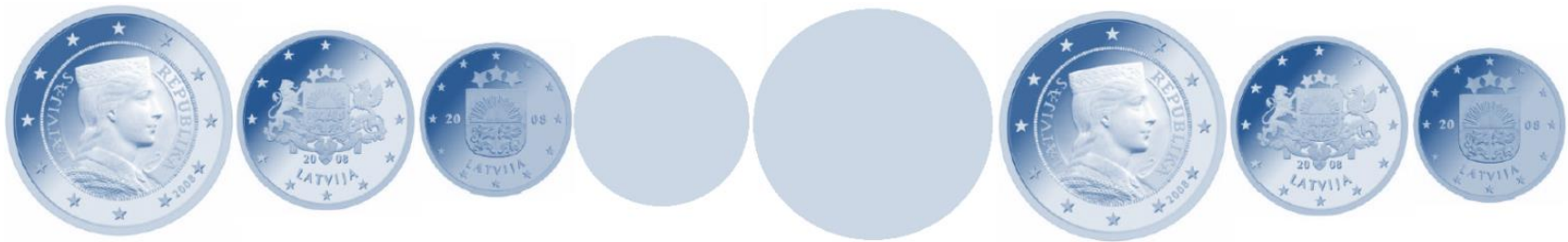
2020.gadā VSAOI un IIN plaisa ir samazinājusies par 0,4 procentpunktiem, salīdzinot ar 2019.gadu.

Valsts ieņēmumu
dienests

Nozares ar lielāko nedeklarētās darba samaksas apmēru

NACE 2. red. kods	NACE 2.red. nosaukums	2019.gads				2020.gads				Nedeklarētās darba samaksas īpatsvara izmaiņas nozārē, %
		Nedeklarētā darba samaksa nozārē, milj. EUR	Nedeklarētās darba samaksas īpatsvars nozārē, %	VSAOI plaisa nozārē, milj. EUR	IIN plaisa nozārē, milj. EUR	Nedeklarētā darba samaksa nozārē, milj. EUR	Nedeklarētās darba samaksas īpatsvars nozārē, %	VSAOI plaisa nozārē, milj. EUR	IIN plaisa nozārē, milj. EUR	
47	Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	117	18,0%	40	18	124	18,8%	45	20	+0,8%
46	Vairumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus	87	17,0%	30	14	82	16,7%	30	13	-0,3%
49	Sauszemes transports un cauruļvadu transports	63	26,6%	22	10	64	25,8%	23	10	-0,8%
62	Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības	54	15,4%	19	8	59	14,4%	21	9	-1,0%
43	Specializētie būvdarbi	44	23,6%	15	7	43	22,1%	16	7	-1,5%
68	Operācijas ar nekustamo īpašumu	41	26,0%	14	6	42	25,2%	15	7	-0,8%
45	Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība un remonts	44	22,4%	15	7	39	23,4%	14	6	+1,0%
41	Ēku būvniecība	38	18,2%	13	6	39	15,9%	14	6	-2,3%
16	Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana	31	15,0%	10	5	30	14,2%	11	5	-0,8%
01	Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības	27	19,1%	12	5	30	19,0%	11	5	-0,1%
52	Uzglabāšanas un transporta palīgdarbības	30	16,2%	10	5	30	16,3%	11	5	+0,1%
86	Veselības aizsardzība	28	17,1%	10	4	30	17,2%	11	5	+0,1%

3.sadaļa.

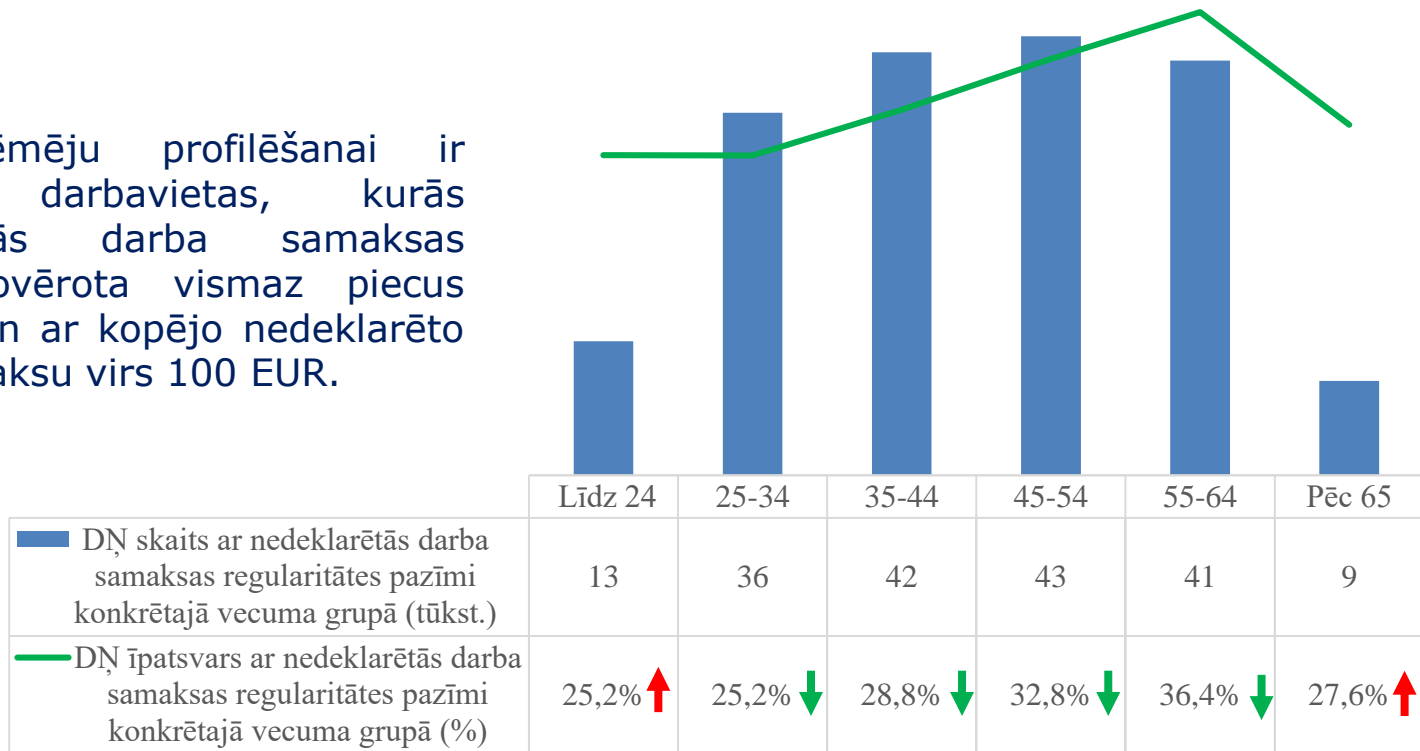
Nedeklarētās darba samaksas ("aplokšņu algas") saņēmēju demogrāfiskais profils

Valsts ieņēmumu dienests

Darba ņēmēju ar nedeklarētās darba samaksas ("aplokšņu algas") regularitātes pazīmi īpatsvars un skaits sadalījumā pēc vecuma grupas

Darba ņēmēju profilēšanai ir izvēlētas darbavietas, kurās nedeklarētās darba samaksas pazīme novērota vismaz piecus mēnešus un ar kopējo nedeklarēto darba samaksu virs 100 EUR.

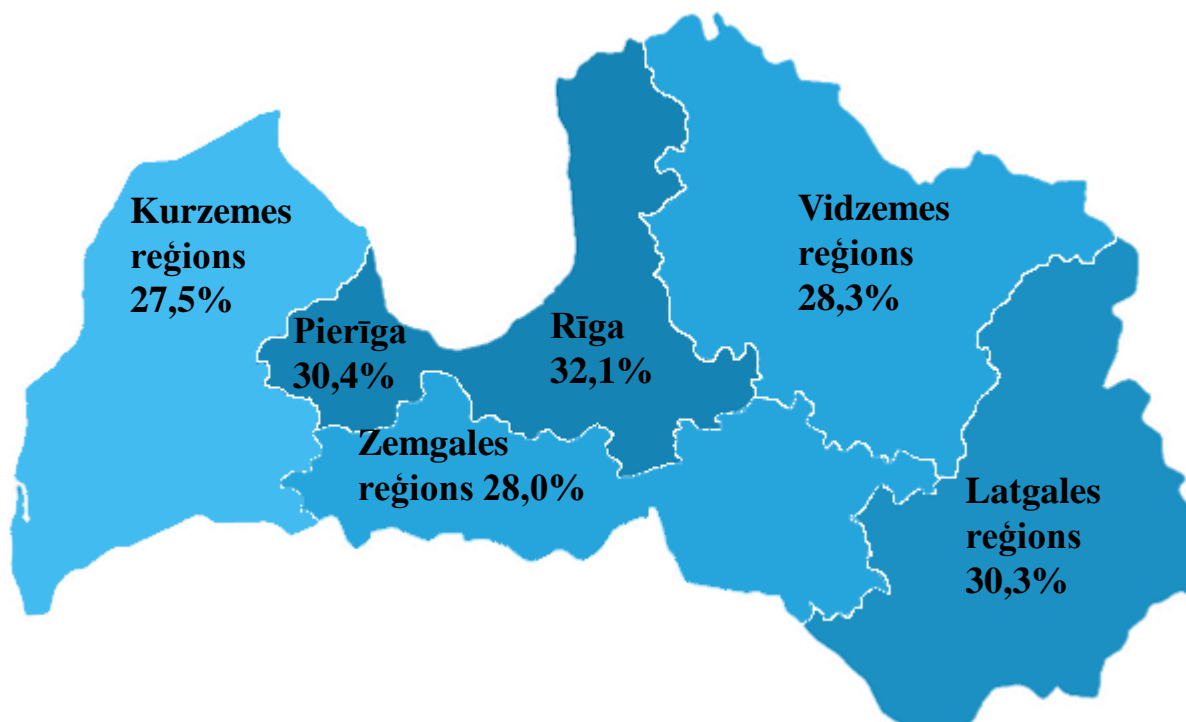

Visbiežāk nedeklarētās darba samaksas risks tika novērots darba ņēmējiem, kuru vecums ir no 55 līdz 64 gadiem.

Valsts ieņēmumu
dienests

Darba ņēmēju ar nedeklarētās darba samaksas ("aplokšņu algas") regularitātes pazīmi īpatsvars reģionos

Kopumā nedeklarētās darba samaksas saņēmēju īpatsvara sadalījums attiecībā pret kopējo darba ņēmēju skaitu reģionā pa reģioniem ir vienmērīgs.

Tomēr vislielākais nedeklarētās darba samaksas saņēmēju īpatsvars ir Rīgā (32,1%) un Pierīgā (30,4%).

Valsts ieņēmumu
dienests

Darba ņēmēju ar nedeklarētās darba samaksas ("aplokšņu algas") regularitātes pazīmi īpatsvars pēc profesiju pamatgrupas

Profesiju pamatgrupas kods	Profesiju pamatgrupas nosaukums	Nedeklarētās darba samaksas riska īpatsvars
1	Vadītāji (t.sk. valdes locekļi, kuri nav īpašnieki)	42% ↓
2	Vecākie speciālisti	28% ↓
3	Speciālisti	27% ↓
8	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	27% ↑
6	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	25% ni*
7	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	22% ↓
4	Kalpotāji**	22% ↓
5	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	19% ↑
9	Vienkāršās profesijas	17% ni*

Vadītāju profesiju amati ar visaugstāko darba ņēmēju skaitu, kuriem konstatēts "aplokšņu algas" risks:

- 1) vadītājs/direktors/ģenerāldirektors/pārvaldnieks/prezidents/viceprezidents/izpilddirektors /priekšsēdētājs;
- 2) valdes vadītājs/priekšsēdētājs;
- 3) vadītājs/direktors/pārvaldnieks;
- 4) galvenais grāmatvedis;
- 5) būvdarbu vadītājs.

*Nav novērotas nedeklarētās darba samaksas riska īpatsvara izmaiņas.

**Profesiju pamatgrupa "kalpotāji" ietver šādas profesiju apakšgrupas:

- 1) parādu piedzinēji un tiem radniecīgu profesiju darbinieki;
- 2) uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki;
- 3) klientu informētāji u.c.

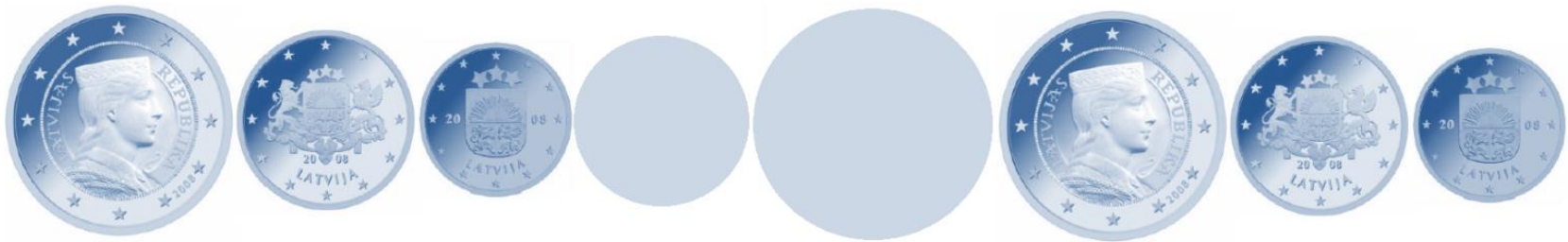

Valsts ieņēmumu
dienests

Biežāk konstatētās nedeklarētās darba samaksas ("aplokšņu algas") saņēmēju profesijas

Nr. p.k.	Profesijas nosaukums	
1.	Vadītājs (t.sk. valdes loceklis, kurš nav īpašnieks)	↓
2.	Kravas automobiļa vadītājs	↓
3.	Mazumtirdzniecības veikala pārdevējs	↑
4.	Būvstrādnieks, būvnieks, palīgstrādnieks	↓
5.	Grāmatvedis	↑
6.	Pārdevējs konsultants	↑
7.	Apkopējs	↓
8.	Traktortehnikas, vilcējautomobiļa vadītājs	↑
9.	Autoatslēdznieks, automehāniķis	↑
10.	Programmētājs	↑
11.	Projekta vadītājs	↓
12.	Pavārs	↓
13.	Automobiļa vadītājs	↓

Izmaiņas (bultiņas tabulas labajā pusē) salīdzinājumā ar biežāk konstatēto nedeklarēto darba samaksas saņēmēju skaitu 2019.gadā

4.sadaļa.

Nedeklarētās darba samaksas ("aplokšņu algas") aprēķina metodoloģija

Valsts ieņēmumu
dienests

Metodes būtība

Ņemot vērā, ka darba samaksa ir atkarīga no nodarbināto profesijas un nostrādātā laika, ar mikrometodes palīdzību tiek novērtēta katras darbavietas atbilstība divām darba samaksas komponentēm:

- vidējai stundas tarifa likmei noteiktai profesijai noteiktā plānošanas reģionā;
- vidējam darba stundu skaitam analizētajā profesijā.

Ja minētajām komponentēm veidojas būtiska neatbilstība nozares vidējam lielumam, darbavietai tiek identificēts nedeklarētās samaksas risks.

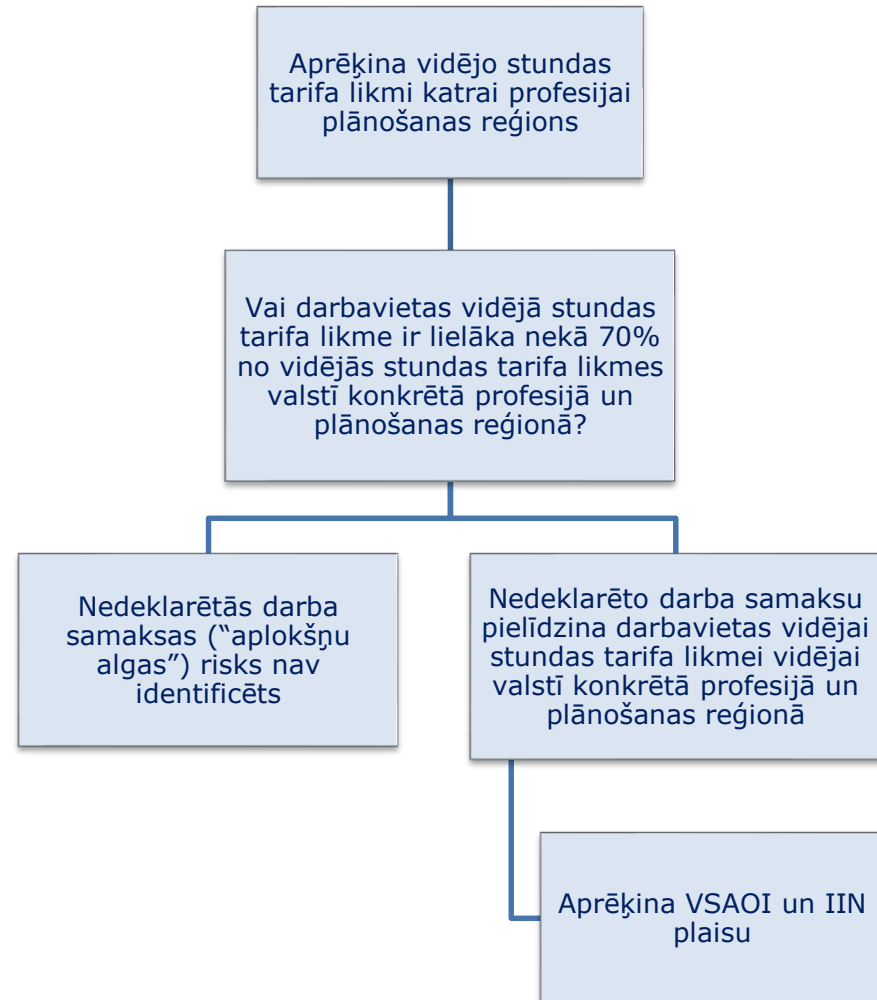
Valsts ieņēmumu
dienests

Nedeklarētā darba samaksa, kas veidojas no darbavietas vidējās stundas tarifa likmes neatbilstības

Analīzei no darba devēju ziņojumiem tiek izmantoti šādi dati:

- darba devēja reģistrācijas kods;
- darba ņēmēja reģistrācijas kods;
- darba devēja administratīvās teritorijas un teritoriālās vienības klasifikatora (ATVK) kods;
- darba devēja pamatdarbības NACE klasifikatora kods;
- darba ņēmēja nostrādātās darba stundas;
- darba ņēmēja gūto ienākumu summa;
- darba ņēmēja profesijas kods.

Analīzei tiek izmantoti dati tikai par tām darbavietām, kurām ir dati par visiem trim šādiem rādītājiem: ienākumu summa, kas ir lielāka par nulli, nostrādāto stundu skaits, kas ir lielāks par nulli, un informācija par profesijas kodu.

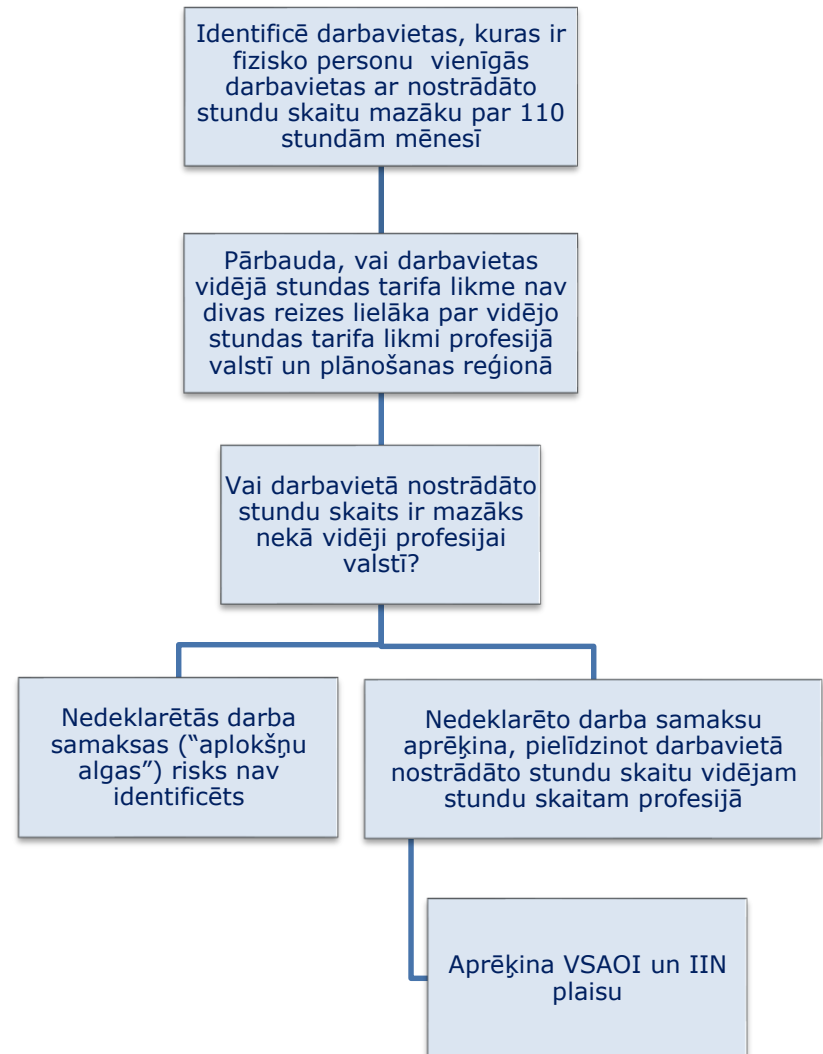

Valsts ieņēmumu
dienests

Nedeklarētā darba samaksa, kas veidojas no darbavietā nostrādāto stundu neatbilstības

Nedeklarētā darba samaksa, kas veidojas no darbavietā nostrādāto stundu neatbilstības, tiek aprēķināta visām darbavietām, kas atbilst šādiem nosacījumiem:

- darbavieta ir fiziskās personas vienīgā darbavieta;
- darbavietā nostrādāto stundu skaits mēnesī ir mazāks par 110 stundām;
- darbavietai piemērotā stundas tarifa likme nav divas reizes lielāka par vidējo stundas tarifa likmi valstī konkrētajā profesijā un plānošanas reģionā;
- darbavietā nostrādāto stundu skaits ir mazāks par valstī vidējo stundu skaitu profesijai.

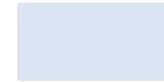
Valsts ieņēmumu
dienests

Metodes priekšrocības un trūkumi

Metode var sniegt informāciju par iespējamo nedeklarētās darba samaksas apmēru un attīstības tendencēm.

Metode var sniegt informāciju par nedeklarētās darba samaksas parādības izplatību dažādās nozarēs, profesijās, reģionos utt.

Metode neatspoguļo nedeklarēto darba samaksu, kas veidojas no nelegālās nodarbinātības.

Metode atspoguļo VSAOI un IIN plaisu no vienīgā ienākumu veida – darba samaksas.

Metodei ir būtiski precīzi dati par nodarbināto profesijām, kā arī deklarēto darba stundu skaitu.

Valsts ieņēmumu
dienests

Papildus informācijas avoti

Papildus informācijai aicinām skatīt Valsts ieņēmumu dienesta sagatavoto un mājaslapā publicēto:

- Nozaru statistikas vizualizāciju: [saite](#)
Sākums/Par mums/Statistika/Nozaru statistika/Nozaru vizualizācija
- Informāciju par darbavietām 2020.gadā atbilstoši profesiju klasifikatoram: [saite](#)
Sākums/Par mums/Statistika/Profesiju atalgojums